Bhushundi Ramayanam Purvakhanda 001-010

भुशुण्डिरामायणम् पूर्वखण्ड ००१-०१०

Document Information

Text title : Bhushundi Ramayanam Purvakhanda 001-010

File name : bhushuNDirAmAyaNam_pUrva_001-010.itx

Category : raama, bhushuNDirAmAyaNam

Location : doc_raama

Transliterated by : Vishal Pandey

Proofread by : Vishal Pandey

Description/comments : bhushuNDirAmAyaNam | pUrvakhaNDa | adhyAya 001-010||

Latest update : September 12, 2024

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

February 25, 2025

sanskritdocuments.org

भुशुण्डिरामायणम् पूर्वखण्ड ००१-०१०

००१. ब्रह्मस्तुतिर्नाम प्रथमोऽध्यायः ।

ॐ आदिरामायणं नाम श्रीरामचरितं शुभम् ।
किञ्चित्समाधावालोच्य प्रवक्ष्यामि प्रयत्नतः ॥

ॐ नमः परमहंसास्वादितचिन्मयमकरन्दाय
रुचिरनखशिखान्त रत्नप्ररोहपल्लवितसिंहासनप्रान्तपीठप्रदेशाय
मुनिमानसमधुकरप्रमोदाय श्रीरामचन्द्रचरणयुगलाय ।
ब्रह्मोवाच ।
रामं लोकाभिरामं रघुवरतनयं कोशलामुक्तिपुर्यां
खेलन्तं कामकेलिं सुविमलसरयूतीरकुञ्ज नटन्तम् ।
जानक्या चारुहासच्छविविशदशरच्चन्द्रिकाकान्तिमत्या
संयुक्तं राजवेषं ललितरसमयं ब्रह्म पूर्णं नमामि ॥ १॥

भक्तानां प्राणनाथं वरदपरिवृढं वंशवर्यं वरेण्यं शुद्धं
श्यामावदातं हरितमणिरुचिं सच्चिदानन्ददेहम् ।
आभीरीनेत्रपद्मप्रकरदिनकरं पूर्णचन्द्राभिरामं
रामं श्यामं प्रकामं निजहृदि कलये कोटिकामावतारम् ॥ २॥

मुक्ताहाराभिरामं मणिमुकुटसमाबद्धसद्रत्नगुच्छं
मन्दस्वच्छामृताब्धि प्रतिमविहसितं चारुबिम्बोष्ठकान्तिम् ।
शृङ्गारे कान्तवेषं परमतमरसानन्दसाक्षात्कृताङ्गं
गम्भीरावर्तनाभिं त्रिवलिमदुदरं नौमि रामं रमेशम् ॥ ३॥

एकं नित्यं स्वसाक्षि स्वमहिमनि सदा संस्थितं स्वानुभावं
स्वाधारं ब्रह्मणोऽप्याश्रयममितगुणं भूरि कल्याणवेषम् ।
महांसेशं (तं रासेशं ?)निरंशं निरवधिमवधिं वस्तुमात्रस्य तत्त्वं
निस्त्रैगुण्यं महस्तत् स्मरसि न हृदये पूर्णरामाभिधानम् ॥ ४॥

मत्स्यं कूर्मं वराहं नृहरिमथ हरिं वामनं हंसरूपं
यज्ञं नारायणाख्यं त्रिभुवनललितं भार्गवं वै हयास्यम् ।
प्रद्युम्नं वासुदेवं कंसारिकृष्णं रेवतीप्राणनाथं
प्रसिद्धमेतेंऽशा रामस्य श्रीरामं परात्परं स्मर ॥ ५॥

अत्र पञ्चमश्लोकार्धे पाठभेदः
रामं कृष्णं च बुद्धं यवनवधकरं चक्षते वेदवेदो
यस्यांशं तं परेशं स्मर यदि सततं सन्निधिं वाच्छसे चेत् ।
या ते नित्यैव लीला प्रमुदवनमहारण्यवृन्दावनादौ
वेदानां गोचरत्वं व्रजति न कथं स्वात्मभाषा स्फुरन्ती ।
सा मे सर्वस्वमास्तां रतिमयसहजानन्दकेलीनिधानं
नान्या प्रेम्णार्थता त्वय्यतिशय वरदेश प्रभो रामभद्र ॥ ६॥

रक्ताशोकद्रुमालीविरचित सुमहामण्डपान्तर्निषण्णां
सीतासङ्केतकेलीप्रियमत उरसाक्रान्तगोपीकदम्बम् ।
नीलाभ्रश्यामलं तज्जयतु हृदि सदा पूर्णशृङ्गारतत्त्वं
धाम श्रीरामनाम त्रिभुवनसुखदं कोटिकामावतारम् ॥ ७॥

पद्भ्यां मञ्जीरवद्भ्यां सुललितमवली पल्लवश्रीमुखाभ्यां
क्रीडन् केलीनिकुञ्जे विहसितसहजानन्दिनीशक्तियुक्तः ।
शुष्कं दावाग्निदग्धं द्रुमविटपमहा (हो ?)वंशिकानादवृष्ट्या
पीयूषौघैर्नयन्तं पुनरपि हरित (तां ?)रामचन्द्रं भजेऽहम् ॥ ८॥

हंहो माधुर्य लक्ष्मीस्तव नयनसुखं वर्धयत्वस्मदीयं
पूर्णा ते राम दृष्टिर्भवतु सकरुणा नित्यमेव प्रसन्ना ।
त्वत्कीर्तिः कण्ठदेशे निवसतु नितरामादिविद्वत्प्रगीता
चित्तेऽन्तर्भातु नित्यं तव पदयुगलं विश्वतापापहन्तृ ॥ ९॥

इति श्रीमदादिरामायणे ब्रह्मभुशुण्डसंवादे ब्रह्मस्तुतिर्नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ १॥

९/९

००२. प्रश्नरूपं नाम द्वितीयोऽध्यायः ।

ब्रह्मणो विपुले सत्रे सङ्गता देवतागणाः ।
यजमानं पर्यपृच्छन् वृद्धं विश्वपितामहम् ॥ १॥

देवा ऊचुः ।
भगवन् देवदेवेश ब्रह्मन् लोकपितामह ।
त्वमेव जगतः कर्ता वेदस्य च समाश्रयः ॥ २॥

त्वत्तो नान्योऽस्य जगतः प्रवर्तनविधिक्षमः ।
आदिमूर्तिः स्वयम्भूस्त्वं स्वराट् चैव विराट् प्रभुः ॥ ३॥

वेत्सि भूतं भवद् भाव्यं दिव्येन ज्ञानचक्षुषा ।
क आश्रयोऽस्य जगतः किं निमित्तं तथा प्रभो ॥ ४॥

किं सारमत्र वेद्यं च बहुवल्गिनि चागमे ।
भवतः सम्मतं किं च लोकेशस्य विधेर्वद ॥ ५॥

क आदौ विनियोक्ता च कः स्वभावोऽस्य सन्ततम् ।
किं स्वरूपं क आकारो ब्रह्मापि वद कीदृशम् ॥ ६॥

कीदृशं तस्य संस्थानं किं स्थानं परमं पदम् ।
सगुणं निर्गुणं चापि ध्येयं ज्ञेयं च कीदृशम् ॥ ७॥

एतदुद्देशतः पृष्टं विरिञ्चे वद विस्तरात् ।
त्वत्तोऽन्यो नास्य प्रश्नस्य प्रतीकर्ता जगत्त्रये ॥ ८॥

तस्माद्वद विधे सर्वं दीर्घसत्रेऽत्र तावके ।
श्रोतुं च सक्षणान्विद्धि सभ्यान् नो वेदवेदिनः ॥ ९॥

भवांश्च दीक्षितो यज्ञे कं देवं यजसे पुनः ।
एतच्च नो वद ब्रह्मन् परात्परविदुत्तम ॥ १०॥

सर्ववेदारविन्दानां मकरन्दरसं परम् ।
नित्यं श्रावय नो ब्रह्मन् सदस्यत्र हविर्भुजाम् ॥ ११॥

हवींषि भुञ्जते देवाः क एकः फलदायकः ।
मखेषु वापि यज्ञेषु तदिदं च वद प्रभो ॥ १२॥

इति श्रीमदादिरामायणे ब्रह्मभुशुण्डसंवादे प्रश्नरूपं नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ २॥

१२/२१

००३. उपदेशकथनं नाम तृतीयोऽध्यायः ।

ब्रह्मोवाच ।
साधु पृष्टं महाभागा लोकस्योत्पत्ति कारणम् ।
भक्ताः परमहंसाश्च कृतार्थाः स्युर्यतोऽखिलाः ॥ १॥

राम एवास्य जगतश्चाश्रयः सर्वभूतभृत् ।
राम एव निमित्तं च निजलीलारसात्मकः ॥ २॥

राम एव परं सारं वेद्यं निगममूर्द्धसु ।
ममापि सम्मतं (तत्त्वं ?)राम एव न संशयः ॥ ३॥

मामादौ सर्वजगतो राम एव नियुक्तवान् ।
रामस्य च स्वभावोऽस्ति वेदानामप्यगोचरः ॥ ४॥

नीलरूपं चिदाकारः सच्चिदानन्दविग्रहः ।
प्रतिष्ठा ब्रह्मणोऽप्येतत् परं ब्रह्म च तादृशम् ॥ ५॥

सगुणं निर्गुणं चापि भेदाभेदविवर्जितम् ।
एकरूपं सदा ध्येयं पूर्णं मायाविवर्जितम् ॥ ६॥

चिदानन्दोऽस्य संस्थानं स्थानमस्य सनातनम् ।
सीतालोकं परं स्थानं चिन्मयानन्दलक्षणम् ॥ ७॥

कोशलाख्यं पुरं नित्यं चिल्लोक इति कीर्तितम् ।
अहं च विविधैर्यज्ञैः कोशलाधिपतिं यजे ॥ ८॥

हविर्भुजां च सर्वेषां राम एव परायणम् ।
हविर्भुजामधिष्ठानं राम एव फलप्रदः ॥ ९॥

क्रतुयज्ञमये सत्रे सारभुग् राम एव हि ।
आदिरामायणं नाम श्रीरामचरितं शुभम् ॥ १०॥

किञ्चिन्मूलचरित्रं च पवित्रं मङ्गलालयम् ।
जन्म कर्म च रामस्य वक्ष्ये त्रिभुवनेशितुः ॥ ११॥

एकैकं विमलं गीतं वर्णितं चैव सूरिभिः ॥ १२॥

देवा ऊचुः ।
को वा भुशुण्डनामासौ वैष्णवप्रवरो मतः ।
तस्मै च कथमाख्यातमादिरामायणं शुभम् ॥ १३॥

का च तत्र कथा दिव्या श्रीरामचरितात्मिका ।
अवतारचरित्रं किं किं वा मूलचरित्रकम् ॥ १४॥

एतन्नो वद भो ब्रह्मन् सन्दिहानान् सभासदः ।
रामचन्द्रामृतकथाप्रश्नस्योत्त रमद्भुतम् ॥ १५॥

इति श्रीमदादिरामायणे ब्रह्मभुशुण्डसंवादे उपदेशकथनं नाम तृतीयोऽध्यायः ॥
३॥

१५/३६

००४. भुशुण्डोपशमो नाम चतुर्थोऽध्यायः ।

ब्रह्मोवाच ।
कालस्य भगिनी घोरा नाम्ना या कालकण्टका ।
तस्यां जातः सूर्ययोगाद् भुशण्डो नाम वै द्विजः ॥ १॥

काकवेषधरः शूरो लोहतुण्डोऽशनिच्छदः ।
विद्युद्गात्रो मेघरावो प्रलयन्तानलेक्षणः ॥ २॥

महासत्त्वो महावीरो महाबलपराक्रमः ।
नीलमेघसमाकारः कालकण्टकिकासुतः ॥ ३॥

त्रैलोक्यं स विनिर्जित्य ववृधे बलसंवृतः ।
तुण्डाघातेन नितरामुत्क्षिपन् कुलपर्वतान् ॥ ४॥

करालदशनः शूरो नखोदीर्णमहोदधिः ।
पक्षतिद्वयशब्देन ब्रह्माण्डमपि भेदयन् ॥ ५॥

गरुडं बलदुर्धर्षं विष्णुवाहनमद्भुतम् ।
बलाद्रणे विनिर्जित्य भुशुण्डो ववृधेतराम् ॥ ६॥

ततः सकोपनः कोपात् कृत्वा शब्दं भयानकम् ।
उत्पत्य प्रगतो व्योम्नि चालयन् सर्वखेचरान् ॥ ७॥

पक्षवाताहतास्तस्य विमानावलयो पतन् ।
ताराः प्रवेशयामास निजपक्षादिरोमसु ॥ ८॥

सूर्यं प्रकम्पयामास भगवन्तं दिवाकरम् ।

चन्द्रं च खण्डयामास तुण्डघातैर्मुहुर्मुहुः ॥ ९॥

अत्रासयद् देवगणान् महाबलपराक्रमः ।
पक्षानिलहताम्भोधिः समन्तादुदतिष्ठत ॥ १०॥

ततो जवात् समुत्पत्य पद्भ्यां भूमिमकम्पयन् ।
सुमेरुस्तद्बलेनोच्चैरकम्पत सुरालयः ॥ ११॥

विचेलुर्भूरिवेगेन सप्तपातालभूमयः ।
इत्थं त्रिभुवने भीतिं कुर्वन् परमदर्शनः ॥ १२॥

स्वर्गं मर्त्यं च पातालमत्रासयत भीषणः ।
ब्रह्मलब्धवरो वीरः काकरूपी दुरासदः ॥ १३॥

देवा ऊचुः ।
त्वया दत्तवरो घोरः काकरूपधरः खरः ॥ १४॥

त्रैलोक्यं त्रासयत्येष भुशुण्डो नाम वै द्विजः ।
तत्प्रतीकारकरणे भवानेकः क्षमो विधे ॥ १५॥

नो चेदसौ त्रिभुवनं निजपक्षमूले
सम्पूर्णयिष्यति बली वरलाभदृप्तः ।
न ह्यस्य वीर्यबलदर्प्पनिवारणाय
कोऽपि क्षमस्त्रिभुवने नरदेवमध्ये ॥ १६॥

इत्युक्तस्त्रिदशैर्ब्रह्मा भुशुण्डस्यालयं ययौ ।
मध्ये मधु समुद्रस्य द्वीपवर्य्ये महागिरौ ॥ १७॥

महाघोरे वने यत्र न देवा नापि मानवाः ।
ब्रह्माणमागतं ज्ञात्वा वृद्धं लोकपितामहम् ॥ १८॥

सद्य एवासनात्तूर्णमुदतिष्ठद् द्विजोत्तमः ।
दिव्यासने तं संस्थाप्य कृत्वा पूजां महीयसीम् ॥ १९॥

उवाच प्रहसन् प्रीत्या पक्षिराजो विचक्षणः ।
भुशुण्ड उवाच ।
भगवन् भवतो दृष्ट्वा सम्पूर्णा मे मनोरथाः ॥ २०॥

गृहाश्रमे पवित्रत्वं (त्वमागतं ?)भवदागमात् ।
महतामागमो लोके केवलं भूतये नृणाम् ॥ २१॥

ब्रह्मोवाच ।
भवता वत्स वीर्येण त्रासितं भुवनत्रयम् ।
नैतत्तवोचितं धीमन् यस्मात्त्वं वैष्णवाग्रणीः ॥ २२॥

रामेण रचितं विश्वं भक्तानां सुखहेतवे ।
साधवो यदि दुःस्थाः स्युस्तदा रामः प्रकुप्यति ॥ २३॥

रामे प्रकुपिते देवे कुतः क्षेमं चराचरे ।
तस्मादुपशमं गच्छ शान्तिरेव सतां मता ॥ २४॥

शान्ति विना हरेर्भक्तिर्विफलैव भविष्यति ।
यस्मान्नोद्विजते विश्वं स वै भागवतोत्तमः ॥ २५॥

त्वं रामसेवकवरो विद्वान् विदितवेद्यकः ।
जगतो हितमन्विच्छन् सृष्टिरेषा हरेर्यतः ॥ २६॥

इति श्रीमदादिरामायणे ब्रह्मभुशुण्डसंवादे भुशुण्डोपशमो नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४॥

२६/६२

००५. गरुडाय दर्शनदानं नाम पञ्चमोध्यायः ।

भुशुण्ड उवाच ।
बलकृष्णादिरूपाणि रामस्य स्युः सहस्रशः ।
तेषां मुख्यतमं किञ्चिद् ब्रूहि मह्यं पितामह ॥ १॥

ब्रह्मोवाच ।
सर्वाण्येव स्वरूपाणि श्रीरामस्य श्रियः पतेः ।
ध्येयानि चैव ज्ञेयानि शान्तानि प्रयतात्मभिः ॥ २॥

पुरा खलु खगेन्द्रेण गरुडेन मनीषिणा ।
धावन् गच्छन् वायुपुत्रो हनुमानिदमीरितः ॥ ३॥

गरुड उवाच ।
हनुमन् कुत्र वेगेन यासि त्वं धावनोद्धतः ।
अत्याहितमिदं कार्यं कथमेवं भविष्यति ॥ ४॥

हनुमानुवाच ।

नागान्तक खगाधीश याम्यहं कोशलापुरे ।
अतिकालो भवत्येष त्वं न जानासि किं सखे ॥ ५॥

रामदर्शनवेलेयं मध्याह्ने कोशलापुरे ।
तत्र गच्छाम्यहं तूर्णं तेन धावनवेगतः ॥ ६॥

गरुड उवाच ।
कोऽसौ रामस्त्वया प्रोक्तश्चातुर्वर्ण्येऽस्ति कश्चन ।
आहोस्वित् कोप्यसौ देवो दैत्यो गन्धर्व एव वा ॥ ७॥

हनुमानुवाच ।
त्रैलोक्याधिपतिः श्यामो नीलनीरदविग्रहः ।
रामो दाशरथिर्देवो भवतो विदितो न किम् ॥ ८॥

आत्मैव वञ्चितस्तेन येन रामो न वीक्षितः ।
न श्रुतो नैव च ध्यातो न प्रेम्णा परिकीर्तितः ॥ ९॥

रामोऽस्य जगतो हेतुः सच्चिदानन्दविग्रहः ।
परमात्मा प्रभुः साक्षी स एव च गतिर्नृणाम् ॥ १०॥

न तं विना मुक्तिदोऽन्यो नामृतस्याश्रयोऽपि च ।
स एव च परं ब्रह्म वेदमूर्द्धसु गीयते ॥ ११॥

एको रामः सर्वभूतान्तरात्मा सर्वावासः सर्वकल्याणभूमा ।
सर्वांशाद्यो प्रमोदवनधामा यस्यांशांशा भान्ति सर्वेऽवताराः ॥ १२॥

गरुड उवाच ।
एवं चेत्तर्हि हनुमन् प्रसादाद् भवतो मम ।
तद्दर्शनं किं न भवेत् सर्वकल्याणदं सखे ॥ १३॥

हनुमानुवाच ।
आगच्छ खगराज त्वं कोशलाधिपतेः पुरम् ।
तत्र श्रीरामचन्द्रस्य दर्शनं ते भविष्यति ॥ १४॥

मत्सार्थे ते न निर्वाहस्त्वमागच्छ दिनान्तरे ।
अहमद्य गमिष्यामि शीघ्रदर्शनलालसः ॥ १५॥

इत्युक्त्वा हनुमांस्तूर्णं कोशलां नगरीं ययौ ।
दिनान्तरे च गरुडस्तत्र यातः सकौतुकम् ॥ १६॥

गत्वा ददर्श रघुपुङ्गवमभ्रनीलं
सीतायुतं कटिनिषङ्गधनुःशराढ्यम् ।
केयूरकङ्कणकिरीट सुकुण्डलाढ्यं
पीताम्बरं मधुरहासमुखारविन्दम् ॥ १७॥

एवं विलोक्य गरुडः सुमग्नो रूपसागरे ।
ततो हनुमता प्रोक्तो राम एषोऽभिवन्द्यताम् ॥ १८॥

गरुड उवाच ।
गुञ्जास्रजः केकिपिच्छावतंसः
करे रसाला मुरली यदा स्यात् ।
गोपाङ्गनाश्चेद्विलसन्ति पार्श्वे
सीतापते त्वां प्रणमामि नित्यम् ॥ १९॥

हनुमानुवाच ।
सर्वस्वरूपो भगवानयमेव रघूत्तमः ।
यादृशी भावना यस्य तादृशस्तस्य भासते ॥ २०॥

एष एव पुनर्देवः परिवृत्यावलोक्यताम् ।
ततः स गरुडो भूयः परिवृत्य व्यलोकयत् ॥ २१॥

ददर्श रामस्य गुञ्जाकलापं
मयूरपिच्छस्फुरितावतंसम् ।
वंशीकरं गोपदारैः परीतं
कृष्णं त्रिभङ्गीललितं खगेन्द्रः ॥ २२॥

वृन्दावनस्थं स्मितपीयूषवर्षैः
सिञ्चन्तमङ्गानि मृगीदृशां च ।
राधान्वितं पीतदुकूलयुग्मं
दृष्ट्वा स तुष्टाव हृदि प्रसन्नः ॥ २३॥

इति श्रीमदादिरामायणे ब्रह्मभुशुण्डसंवादे गरुडाय दर्शनदानं नाम
पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५॥

२३/८५

००६. हनुमद्दर्शनं नाम षष्ठोऽध्यायः ।

गरुड उवाच ।
षष्ठोऽध्यायः
तव स्वरूपं भगवन्नप्रमेयं वेदानामप्यादिसर्गोद्भवानाम् ।
न च भ्रमेन्मादृश एष जन्तुः किमद्भुतं नाथ दयासमुद्र ! ॥ १॥

तथापि ते भक्तवर्यो हनूमान् ज्ञात्वा समुद्धार्यतमं शठं माम् ।
प्रदर्शयामास भवन्तमद्भुतं सर्वावतारांश समूहमूलम् ॥ २॥

दृष्ट्वैव ते नाथ पदाम्बुजद्वयं मायादिदोषातिगमद्वितीयम् ।
जातोऽस्मि भाग्येन विमुक्तमोहः समुद्धृतोऽज्ञानरयात्ततोऽहम् ॥ ३॥

अथापि भूयः करुणामृतं मयि प्रवर्षतस्ते दीनवात्सल्यमेतत् ।
विज्ञातमेव व्यापि वैकुण्ठलोकात् परं पदं तेऽस्ति विमुक्तभेदम् ॥ ४॥

सर्वेऽपि ते बलकृष्णादिसंज्ञा अनेक कार्यप्रभवोऽवताराः ।
तवांशांशा एव ते त्वं च पूर्ण श्चिल्लोकेशः सहजानन्दिनीशः ॥ ५॥

या ते शक्तिः सहजानन्दिनीयं सीतेतिनाम्नी जगतां शोकहन्त्री ।
तस्या अंशा एव ते सत्यभामा राधा रुक्मिण्यादयः कृष्णदाराः ॥ ६॥

सर्वेऽशास्ते पूर्णशक्त्या समेताः पूर्णानन्दाः पूर्णचिच्छक्तिभाजः ।
तथापि दृष्टे त्वयि मूलैकमूले महोदधौ पत्वलवत् स्फुरन्ति ॥ ७॥

प्रमुद्वने त्वं सहजाकेलिरक्तो नित्यं विभासि प्रभुराभीरिकाभिः ।
सम्प्रत्यभिज्ञाय निजं स्वरूपं सर्वां लीलां कृतवानत्र भूताम् ॥ ८॥

अतः परं नाथ न मेऽस्ति मोहो भवत्स्वरूपे सहजानन्दिनीश ।
त्वमेव सीतापतिरद्भुतक्रियः सहजापतिर्वापि प्रमोदधाम्नि ॥ ९॥

सदास्तु मे राम रतिर्हि वै त्वयि स्वसच्चिदानन्दरसैकसिन्धौ ।
तत्त्वं तव श्रीहयशीर्ष एव जानाति वागीश उदारचित्तः ॥ १०॥

नान्यस्य सामर्थ्यमिहास्ति राम मनोवचोभ्यामपरिच्छेद्यमूर्तौ ॥ ११॥

नमस्ते रसिकेन्द्राय शृङ्गाररसमूर्त्तये ।
सीताकटाक्षसन्दोहविजिताय परात्मने ॥ १२॥

गोसङ्घ गोप गोपीश गोकुलेश रसालय ।

करुणामृतपाथोधे रामचन्द्र नमोस्तु ते ॥ १३॥

न ते परिच्छित्तिरनन्तवेदैर्न योगदृष्टिप्रसरैस्तपोभिः ।
स्वेच्छैकमात्रेण चिदेकरूपो भवान्परिच्छेद्यतमः स्वभक्तैः ॥ १४॥

अक्रियस्यापिते गोष्ठे रिङ्गणं बाललीलया ।
जानुभ्यां भूतलस्थायि दैत्यमर्द्दनहेतवे ॥ १५॥

तव गोदोहनं राम न वै गोपोचितं भवेत् ।
एता हि सद्भिरस्तासां सारं भक्तिः समुद्धृता ॥ १६॥

यद्यत्करोषि नटवेषधरो विलासी तत्तत्तवैव परमार्थत एव कार्यम् ।
नान्यस्य राम रमणीशतकामरूप गीतं सदैव निगमत्रितयेन नूनम् ॥ १७॥

एवं कृत्वा गरुडो राघवस्य स्तोत्रं मुहुस्तच्चरणारविन्दे ।
अपीपतत् पुलकितविग्रहोऽय मानन्दजाश्रूणि दृग्भ्यां विमुञ्चन् ॥ १८॥

श्रीराम उवाच ।
उत्तिष्ठ वत्स खगराज परं शुभं ते मद्दर्शनेन गत एव स मोहभावः ।
मद्भक्तिमांस्त्रिभुवने विचर प्रसन्नो नह्यस्ति तेऽभिलषिताचरणेऽन्तरायः ॥ १९॥

ब्रह्मोवाच ।
इत्थं श्रीरघुनाथस्य प्रसादमुपलभ्य सः ।
कृतबुद्धिः कृतार्थात्मा बभूव बहुनिर्वृतः ॥ २०॥

तस्माद् भुशण्ड पक्षीन्द्र रामं भजितुमर्हसि ।
श्री रामचन्द्रं प्रेम्णा वै न पश्यति स वञ्चितः ॥ २१॥

तस्यैव सर्वरूपाणि रामस्य परमात्मनः ।
आदिनारायणेशस्य सेव्यानि कृतनिश्चयैः ॥ २२॥

एवं स गरुडो दृष्ट्वा राघवेन्द्रं परात्परम् ।
महापुर्य्यां हनुमता सेव्यमानमहर्निशम् ॥ २३॥

हनुमानुवाच ।
पक्षीन्द्र त्वं हि धन्योऽसि राघवेन्द्रस्य दर्शनात् ।
अत्याहितं हि देवानां भवतो वै भविष्यसि ॥ २४॥

गरुड उवाच ।
श्रीमतो राघवेशस्य देवदेवस्य शार्ङ्गिणः ।

दर्शनार्थमागतोऽहमयोध्यां मुक्तिदां पुरीम् ॥ २५॥

अद्यैव सफलं जन्म साकेतदर्शनेन मे ।
अद्यैव सफलं ध्यानं प्रमोदवनदर्शनात् ॥ २६ ॥

धिग् धिग् जन्म च तेषां वै ये न पश्यन्ति सादरम् ।
प्रमोदवनमध्यस्थां कोसलां सरयूं तथा ॥ २७॥

कोटयो ब्रह्मणामत्र रुद्राणां च मरुत्वताम् ।
वसूनां वरुणानां च स्तुवन्तः पुरतः स्थिताः ॥ २८॥

हनुमानुवाच ।
धन्योऽसि कृतकृत्योऽसि गरुड त्वं हि सम्प्रति ।
सकुलस्त्वं पुनीतोऽसि राघवेन्द्रस्य दर्शनात् ॥ २९॥

श्रीरामे देवदेवेशे कोशलायां विराजति ।
अंशावताराः कृष्णाद्याः प्रणमन्ति ह्यसङ्ख्यकाः ॥ ३०॥

न ततोऽन्यमहं जाने देवदेवं खगेश्वर ।
सर्वावतारनिधेश्च रघुवीराद् गुणाकरात् ॥ ३१॥

गरुड उवाच ।
रामस्य बलकृष्णाद्याः सर्वेऽप्यंशाः सनातनाः ।
न ततोऽन्यत्किमप्यस्ति स्थूलं सूक्ष्मं जगत्त्रये ॥ ३२॥

इत्युक्त्वा तार्क्ष्यः कपीशं गच्छन् कर्त्तुं परिक्रमाम् ।
महावैकुण्ठसेव्याया अयोध्यायाश्च सर्वतः ॥ ३३॥

अयोध्यादक्षिणे भागे श्रीकृष्णं रुक्मिणीयुतम् ।
ददर्श गरुडस्तं च ननाम विधृताञ्जलिः ॥ ३४॥

नमन्तं गरुडं दृष्ट्वा रुक्मिणीवल्लभो हि सः ।
उवाच मधुरं वाक्यं प्रहसन् गरुडं तदा ॥ ३५॥

कृष्णोवाच ।
अद्य ते सफलं जन्म जीवितं सफलं सखे ।
गरुड त्वं हि धन्योऽसि अयोध्यापुरिदर्शनात् ॥ ३६॥

अयोध्यां परितो देशे कोटिविष्ण्वादयो वयम् ।
वसामः सततं वत्स रघुवराज्ञाप्रपालकाः ॥ ३७॥

इदमेव विजानन्ति ते वै रघुवरप्रियाः ।
तदितरेऽधमा जीवाः नित्यं स्वजनिदूषकाः ॥ ३८॥

एवं साकेतमहिमानं रहस्यं परमं सदा ।
स्तुत्वातिहर्षितस्तार्क्ष्यो मुमोद च पुनः पुनः ॥ ३९॥

उवास परया भक्त्या मणिपर्वतसन्निधौ
गायन् श्रीराघवेन्द्रस्य चरितं भुक्तिमुक्तिदम् ॥ ४०॥

विष्ण्वादिभिः सदा सेव्यं श्रुतिस्मृति रसं सुखम् ॥ ४१॥

दृष्ट्वा प्रभावमतुलं श्रीराघवस्य तथैव साकेतपुरस्य नित्यम् ।
नमामि (ननाम ?)रोमाञ्चितप्रेमविह्वलः स मारुती राघवरत्नमद्भुतम् ॥ ४२॥

सीतापतिं कटिनिषङ्गिणमात्तचापं रामं पयोदपटलाधिकमेचकाङ्गम् ।
केयूरिणं कनकरत्नकिरीटजुष्टं श्रीलक्ष्मणेन युतमद्भुतकोशलेशम् ॥ ४३॥

तुष्टाव हनुमान् प्रीत्या साष्टाङ्गनतविग्रहः ।
सकुर्वन् मुहुरत्यन्तं प्रेम रामे प्रतिक्षणम् ॥ ४४॥

इति श्रीमदादिरामायणे ब्रह्मभुशुण्डसंवादे हनुमद्दर्शनं नाम षष्ठोऽध्यायः ॥ ६॥

४४/१२९

००७. कथावतारो नाम सप्तमोऽध्यायः ।

श्री हनुमानुवाच ।
नमामि ते नाथ पदारविन्दं विष्ण्वादिसेव्यं च सुखैकहेतुम् ।
न यत्र सद्यः प्रमितिः श्रुतीनां तत्रामिते वानरः कोऽस्मि एषः ॥ १॥

तव प्रसादो मयि नाथ जातस्तथैव धामेश्वरिप्रेमदायाः ।
प्रमुद्वने नित्यतिकुञ्जकेली लसन्महामञ्जुलविग्रहायाः ॥ २॥

यदंशमात्रेण भवन्ति नित्यशो लक्ष्म्यादयः शक्तिवराश्च सर्वाः ।
लीलेश्वरी नन्दननन्दिनी सा मां पातु पादाम्बुजनित्यभक्तम् ॥ ३॥

नहि प्रभावाभ्युदिते रुचीनां तमोभवे दृष्टिपथं प्रयाति ।
तथा त्वयीशे कोटिसूर्यप्रकाशे श्रीराघवेन्द्र भक्तज्ञनैकलभ्ये ॥ ४॥

यदि त्वमेतत्तिमिरं मोहरूपं न संहरेदीश निजाश्रितेषु ।
कथं तदैषां गोचरत्वं प्रयाति रूपं तथैतत् सच्चिदानन्द सान्द्रम् ॥ ५॥

गोपालराजस्य च नन्दनस्य गेहे पुरा वसन् सह लक्ष्मणेन च ।
अरीरमद्राम भवान् व्रजाङ्गना उद्धारार्थं श्रुतिऋष्यादिरूपाः ॥ ६॥

तवैव लीला भुवने रसाला सुधाब्धिवत् पालयत्येव भक्तान् ।
नो चेत् कदाचित् त्वयि सन्तिरोहिते विशुष्येयुः पारमहंस्यभाजः ॥ ७॥

एवं विचिन्त्य भगवान् व्यतनोद्भवांस्तं लीलामृतोदधिमुदारमनन्तसारम् ।
यस्यान्तरे परमहंसवराः सदैव क्रीडन्ति कालशिरसि स्वपदं निधाय ॥ ८॥

त्वं भक्तिलभ्योऽसि हरे जनानां न ज्ञानयोगादितपोभिरुग्रैः ।
कथं तवेदृक् प्रसादोऽपि लभ्यः कुतस्तरां सन्निधौ दर्शनं ते ॥ ९॥

त्वं रामचन्द्रो नृपतेः कुमारो नित्यं विलासो सरयूतीरवासी ।
तवांश एषः श्रीकृष्णो यशोदा गर्भे भविष्यति वै द्वापरान्ते ॥ १०॥

अतो ह्यनन्तः शाश्वतस्त्वं पुराणः पूर्णो नित्यः सच्चिदानन्द एकः ।
व्योमाकारस्त्वं स्वलीलाभिरुच्चैः विश्वानन्दं जनयन् भासि रामः ॥ ११॥

नमस्ते रामचन्द्राय मुक्ताहारावतंसिने ।
पञ्चरत्नावतंसाय सीतानेत्रविनोदिने ॥ १२॥

नमो गोपीदृगाराम रामनाम शुभावह ।
वंशीधर घनश्याम वनमालिन् व्रजेन्द्र ते ॥ १३॥

केलिनीकेलिकान्ताय श्रीकान्ताय सुखाब्धये ।
गुणग्रामसमुद्राय सीताकान्ताय ते नमः ॥ १४॥

अपराधसहस्रेऽपि सद्य एव प्रसादिने ।
रामाय चैव रामाय नित्यमेव नमोनमः ॥ १५॥

एवं स्तुत्वा पदाम्भोजमग्रहीत् रसिकेशितुः ।
प्रेमविह्वलितो भूत्वा हनूमान् रामसेवकः ॥ १६॥

श्रीरघुनन्दनोवाच ।
उत्तिष्ठ वत्स हनूमन् लीलोपासनयानया ।
दृढया ते प्रसन्नोऽस्मि भक्तोऽसि मम सर्वदा ॥ १७॥

रामो लीलाविशिष्टोऽहं त्वामानन्दयितुं क्षमः ।
बालक्रीडानुचरितैः पितरौ नन्दयामि च ॥ १८॥

दृढलीलोपासनायां मारुते मतिरस्तु ते ।
मम सर्वस्वरूपेण भक्तानां प्रकटत्वतः ॥ १९॥

लीलामाधुर्यमात्रं तु स्वमास्वाद्यं रसोत्तरैः ।
भक्तैः परमहंसैश्च साधुभिर्हृदयालुभिः ॥ २०॥

रसास्वादाय साधूनां लीला या राघवस्य च ।
आस्वाद्यमाना सा वुद्धा मुक्तिमेव प्रयच्छति ॥ २१॥

सामीप्यं तिष्ठ हनुमन् भक्तोऽसि मम सर्वदा ।
भज रामं राघवेन्द्रं पराभक्तिमवाप्नुहि ॥ २२॥

गरुड त्वं च देवानां कार्यं साधय गच्छ भोः ।
साकेतस्योत्तरे कूले सरयूतीरयोर्द्वयोः ॥ २३॥

नृणां सञ्चरतां मृत्यौ पशुपक्ष्यन्त्यजात्मनाम् ।
भृङ्गकीटपतङ्गानां वत्स त्वं वाहनो भव ॥ २४॥

चतुर्भुजांस्तान् मद्रूपानानयस्वेह यत्नतः
इत्थं विसृज्य भगवान् गरुडं रघुनन्दनः ।
रराम परमैश्वर्यभाविते सरयूतटे ॥ २५॥

एतद् भुशुण्ड ते प्रोक्तमाख्यानं परमाद्भुतम् ।
रामस्य चापि सीतायाः मिथस्तादात्म्यसूचकम् ॥ २६॥

तस्माद् विप्रतिपत्तव्यं न कदाचिन्मनीषिणा ।
यथा रामस्तथा सीता तथा श्रीसहजा मता ॥ २७॥

अथाहि ते प्रवक्ष्यामि राममाहात्म्यमुत्तमम् ॥ २८॥

यस्मात्त्वं रामभक्तोऽसि वैष्णवानां तथाग्रणीः ।
आदिरामायणं नाम श्रीरामचरितं शुभम् ॥ २९॥

किञ्चित्समाधावालोक्य प्रवक्ष्यामि प्रयत्नतः ।
अवतारचरित्रं च मूलं चरितमेव च ॥ ३०॥

एकीकृत्य लभेद्यत्र प्रवक्ष्यते मया द्विज ।
एवं मया भुशुण्डाय प्रोक्तं तत्संहितामयम् ॥ ३१॥

आदिरामायणं दिव्यं ब्राह्मे कल्पे विनिर्मितम् ।
तच्छ्रूयतां सुराः सर्वे श्रीरामचरितं शुभम् ॥ ३२॥

इति श्रीमदादिरामायणे ब्रह्मभुशुण्डसंवादे कथावतारो नाम सप्तमोऽध्यायः ॥ ७॥

३२/१६१

००८. कथावतरणं नाम अष्टमोऽध्यायः ।

भुशुण्ड उवाच ।
जन्म कर्म च मे दिव्यं वद रामस्य विस्तरात् ।
तत्कथामृतपानेन मम चित्तं प्रसीदति ॥ १॥

ब्रह्मोवाच ।
पुरा दशास्यमुख्येषु राक्षसेषु जगत्त्रयम् ।
व्याकुलीकृतमत्यर्थं तदा विधिरचिन्तयत् ॥ २॥

अहो मया कृतं विश्वं विष्णुना प्रतिपाल्यते ।
ईशेन ह्रियते भूयः सम्प्राप्ते भुवनक्षये ॥ ३॥

भुवनस्य क्षयश्चापि नाधुनैव भविष्यति ।
कल्पं सारस्वतं नाम युगं त्रेताभिधं तथा ॥ ४॥

प्रायेणैषां विनाशाय द्विजधर्मत्रयीद्रुहाम् ।
भविष्यति स्वयं रामः प्रादुर्भूतः क्वचिद्भुवि ॥ ५॥

ततः समाधौ प्रबभूव वाणी स्वयं भविष्यामि कलाभिरन्वितः ।
धर्मस्य संस्थापनहेतवे पुनः स्वभक्त पक्षप्रतिपालनाय च ॥ ६॥

सरयू पुलिने रम्ये कोशला नाम मे पुरी ।
सच्चिदानन्दनवनी शाश्वतं यत्परं पदम् ॥ ७॥

पृथिव्यां भारते वर्षे प्रकटं तन्मदाज्ञया ।
अत्रैवाहं स्वरूपेण विहरामि परिच्छदैः ॥ ८॥

लीलोपकरणैर्युक्तो नित्यैरप्राकृतैस्तथा ।
सुरा अपि भविष्यन्ति स्वांशेन प्रकटा इह ॥ ९॥

इति श्रुत्वा गिरं सूक्ष्मां वेधाः प्रोवाच विस्मितः ।
सर्वान् देवगणान् भूयो रावणाद्यैरुपद्रुतान् ॥ १०॥

इति श्रीमदादिरामायणे ब्रह्म भुशुण्डसंवादे कथावतरणं नाम अष्टमोऽध्यायः ॥ ८॥

१०/१७१

००९. महिमवर्णनं नाम नवमोऽध्यायः ।

ब्रह्मोवाच ।
तत्र काकुत्स्थवंशे तु जनिता वो हितप्रदः ।
तस्य सेवार्थममरा अग्रतो यूयमासथ ॥ १॥

कोटिब्रह्माण्डलक्ष्मीनामंशिनी ब्रह्मरूपिणी ।
आद्या श्रीर्भविता तस्य तोषणार्थं तु जानकी ॥ २॥

स जातो भगवान् रामो राघवेन्द्रो परात्परः ।
हरिष्यति भुवो भारं धर्मं च स्थापयिष्यति ॥ ३॥

आदिदेव्याश्च पद्मायाः करिष्यति सुखं महत् ।
देवीनां मानुषीणां च किन्नरोणां तथैव च ॥ ४॥

नागीनां च नगीनां च दृब्धोदं जनयिष्यति ।
प्रमोदविपिने स्थित्वा सम्प्रयुक्तस्तदाज्ञया ॥ ५॥

तदंशभूताः अन्याश्च रामाः सम्मोदयिष्यति ।
परमा सा स्वयं लक्ष्मीः सीता साकेतपत्तने ।
प्रमोदने तथा राज्ञी सहजानन्दरूपिणी ॥ ६॥

भुशुण्ड उवाच ।
श्रीरामचरितं ब्रूहि ब्रह्मन् संशृण्वतो मम ।
जायते परमानन्दो रोमहर्षश्च गद्गदः ॥ ७॥

यस्यांशा मत्स्यकूर्माद्याः बलकृष्णादयस्तथा ।
तं राममपहायान्यं श्रोतुमिच्छामहे कथम् ॥ ८॥

यः पश्यतो मे धृतचापहस्तो भ्रूभङ्गमात्रे जलधिं निवध्य ।
चकार लङ्कां निजदासनाथां निहत्य वेगेन च राक्षसेन्द्रम् ॥ ९॥

लङ्काधिपः संयति जिष्णुजैत्रो वरोर्जितो भूरितेजा दशास्यः ।
यद्बाणवह्नेः सहसा पतङ्गतां जगाम साकं परिवारवर्गैः ॥ १०॥

तस्य श्रीरघुवीरस्य चरितं मे निशामय ।
कल्पे कल्पे तु यज्जातं विदितं चैव यत्तव ॥ ११॥

ब्रह्मोवाच ।
अनन्तं चरितं तस्य वक्तुं नो पारये द्विज ।
समाधौ तु सकृद्दृष्ट्वा वाल्मीकिः कथयिष्यति ॥ १२॥

मयापि भवते वाच्यं समाधावुपलभ्य हि ।
विना समाधिसंयोगं कथं वक्तुं क्षमोऽस्म्यहम् ॥ १३॥

वाल्मीकिनोदितं दिव्यं रामायणमुदाहृतम् ।
अन्यत्तु रामानुक्रीडं तद्रामायणमेव हि ॥ १४॥

मत्स्योऽस्य हृदयं विष्णुर्योगरूपी जनार्दनः ।
कूर्मोऽस्य धारणाशक्तिर्वराहो भुजयोर्बलम् ॥ १५॥

नारसिंहो महान् रोषो वामनः कटिमेखला ।
भार्गवोऽस्य परो धर्मो बलरामश्च सम्मदः ॥ १६॥

बुद्धस्तु करुणा साक्षात् कल्की चैतस्य संस्मृतिः ।
कृष्णोंऽशांशो ह एवास्य वृन्दावनविभूषणः ॥ १७॥

एते चांशकलाश्चैव रामस्तु भगवान् स्वयम् ।
ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च महेन्द्रः श्रीस्तथैव च ॥ १८॥

सनातनस्तथा धर्मो राम एव स्वयं द्विज ।
न रामात् परतस्तत्त्वं वेदैरपि निचीयते ॥ १९॥

वेदान्ता ब्रह्मसूत्राणि चत्वारो निगमास्तथा ।
सेतिहासानि सर्वाणि पुराणानि तथा द्विज ॥ २०॥

धर्मः सांख्यं तथा योगः सर्वं रामस्य सूचकम् ।
तत्सङ्कोचविकाशाभ्यां राम एव प्रतिष्ठितम् ॥ २१॥

रकारेण विकाशः स्यात्सङ्कोचस्तु मकारतः ।
वेदशास्त्रपुराणौघैरेकं तत्त्वं विनिश्चितम् ॥ २२॥

परं ब्रह्म स्वयं रामः सच्चिदानन्दविग्रहः ।
अहो रामस्य चरितं महानारायणेशितुः ॥ २३॥

जिह्वाकोटिशतेनापि मया वक्तुं न शक्यते ।
यस्य लोकः सदा भाति गोलोकात्परतस्तु सः ॥ २४॥

महावैकुण्ठमेतद्धि व्यापि वैकुण्ठसंज्ञकम् ।

तत्र तस्य पदाम्भोजद्वयं सम्यक् प्रतिष्ठितम् ॥ २५॥

तत्परस्तस्य वै रूपं सोतावैकुण्ठसंज्ञकम् ।
रामवैकुण्ठसंज्ञं तु प्रमोदवनमुदाहृतम् ॥ २६॥

यतो विनिर्गताश्चांशा विस्फुलिङ्गा इवारणेः ।
बलकृष्णादयः सर्वेऽप्यवतारपदं मताः ॥ २७॥

अवतारी स्वयं रामः सर्वांशानां निधिः परः ।
कस्तस्य महिमानं च वक्तुं शक्नोति दैवतः ॥ २८॥

हयग्रीवेण यत्प्रोक्तं यच्च वल्मीकजेन च ।
मया त्वया च यत्प्रोक्तं वसिष्ठेन तथोदितम् ॥ २९॥

तदंशमात्रकं विद्धि रामायणमनन्तकम् ।
यदि वालुकरेणूनां गणना स्यान्महामते ॥ ३०॥

तदा श्रीरामवीर्याणां गणना भवति क्वचित् ।
अन्यदेवहि तद्वीर्यं कल्पे कल्पे युगे युगे ॥ ३१॥

अथाभवद्दशरथमन्दिरे परे पुमानसौ भुवनभरोद्धृतिक्षमः ।
मृगीदृशां नयनविमोहनाकृतिः स राघवः क्षपयतु वाक्यचापलम् ॥ ३२॥

इति श्रीमदादिरामायणे ब्रह्मभुशुण्डसंवादे महिमवर्णनं नाम नवमोऽध्यायः ॥ ९॥

३२/२०३

०१०. जन्मस्तवो नाम दशमोऽध्यायः ।

भुशुण्ड उवाच ।
कीदृग्रूपधरो रामो जातो दशरथालये ।
किमाचारः कथम्भावः तद्वदस्व विधे मम ॥ १॥

ब्रह्मोवाच ।
चैत्रस्य शुक्लपक्षे तु नवम्यां श्रीपुनर्वसौ ।
अभिजिन्नामयोगेऽसौ कौसल्यानन्दनोऽभवत् ॥ २॥

स जातमात्रो निविडाम्बुदाकृतिः पीताम्बरः सुस्मितवक्त्रपङ्कजः ।
भुजद्वयो वाणवरादिचिह्नितः स्ववामभागे श्रियमुत्तमां दधत् ॥ ३॥

अनर्घ्यरत्नाभरणैर्विराजितः समुल्लसत्कुण्डलशोभिताननः ।

श्रीवत्सलक्ष्म्यार्पितकण्ठकौस्तुभ स्त्विषा स्वयं रोचितसूतिकागृहः ॥ ४॥

अनङ्गलावण्यपरार्धसम्पदा संस्पृष्टसर्वाङ्गमनोहरोज्ज्वलः ।
शृङ्गारभङ्गीरससूचकैर्दृशोः कटाक्षपातैः कमलां प्रमोदयन् ॥ ५॥

आसन्नगर्भोद्भवजातनिद्रया कौशल्यया लक्षितजन्मभूषणः ।
ततश्च सन्देशहरैर्निवेदितो नृपाय दूर्वादलशोभिपाणिभिः ॥ ६॥

स वासुदेवादिभिरात्मजोंऽशैश्चतुर्भिरासेवितदिव्यविग्रहः ।
जवात् समागत्य नृपेण वीक्षितो दृग्भ्यामदृष्टाश्रुतपूर्वलक्षणः ॥ ७॥

तमादिपुरुषं ज्ञात्वा परं ब्रह्म स्वरूपिणम् ।
तुष्टाव वैदिकैः शब्दैः स्वयं दशरथो नृपः ॥ ८॥

नमो नमस्ते रघुनन्दनाय रामाय रामाच्युतविक्रमाय ।
रामाय रामाय च राघवाय स्वयम्भुवे श्रीपतये पराय ॥ ९॥

नमो हृषीकेश शिवाय तुभ्यं समस्तदैत्यावलिनिग्रहाय ।
भूभारहर्त्रादिवराहमूर्तये नृसिहरूपाय च वामनात्मने ॥ १०॥

नमो महामन्दरशैलधारिणे त्रिविक्रमायातुलविक्रमाय ।
श्रीवत्सलक्ष्माय सकौस्तुभाय श्रीरामदेवाय रघूद्वहाय ॥ ११॥

त्वमादिमूर्तिर्भगवान् सनातन स्त्रयीमयः शान्तरजस्तमोमयः ।
भक्तेषु कृत्वा करुणां कदाचि दिहावतीर्य क्षपयस्यधर्मम् ॥ १२॥

न ते विदुस्तेज उदग्रमेतद् विश्वे भवाद्या अपि दैवत्तोत्तमाः ।
स्वरूपशक्त्यैव सदावदातया प्रकाशसे सन्ततसुप्रकाशः ॥ १३॥

त्वमादिदेवो विदितोऽसि सम्प्रति श्रिया युतः श्रीपुरुषोत्तमो हरिः ।
न चेदिदं विश्वविलक्षणं महः कथं प्रकाशेत मदक्षिगोचरम् ॥ १४॥

दासेषु साधुष्वमरेषु सत्क्रियां कृत्वावतीर्णोऽसि यदादिपूरुषः ।
तदेव दृश्योऽसि न चेत्तु मादृशै मर्त्यैः सुखाद् यो भगवान् स्वयम्प्रभुः ॥ १५॥

नमो नमस्ते भगवन् स्वसाक्षिणे स्वमायया संवृतविग्रहात्मने ।
त्रिवृत्स्वरूपाय परात्पराय स्व एव धामन्यनिशं विभास्वते ॥ १६॥

रूपं तवैतत् क्षयितोऽवनीभरं चिदात्मकं भक्तदृशां मनोहरम् ।
पश्यन्ति नैवासुरभावमास्थिताः कथं चिदेवाविषयीकृतं सुरैः ॥ १७॥

स्थानेऽस्मदानन्दकृते भवज्जनुर्न रावणाद्यासुरहन्तवे प्रभो ।
तवोद्भटा अक्षरकालधर्म स्वभावसंज्ञा कति सन्ति नो भटाः ॥ १८॥

यदक्षरं ब्रह्म सनातनं स्वराट् सहस्रनेत्राननपादबाहुकम् ।
निरञ्जनं निष्प्रतिमं निरीहं श्रीराम तत्त्वचरणं वदन्ति ॥ १९॥

यः कालसंज्ञः परमो नियन्ता समस्तकर्ता भगवान् महोग्रः ।
भूतं भविष्यदथ वर्तमानं बिभ्रत्तदीशास्ति वपुस्त्वदीयम् ॥ २०॥

यत् कर्मरूपं प्रतिजीवमाततं यथोचितं यच्च यावच्च रूपम् ।
फलोन्मुखं स्वव्यतिरेकतोऽफलं तत्त्वं प्रभो इष्टपूर्त्तादिसाध्यम् ॥ २१॥

यत् स्वात्मभक्तेषु दयां विधत्से दुष्टेषु च क्रूरतया निरीक्षितम् ।
सृष्टिस्थितिक्षयलीलाश्च कुर्वन् जागर्ष्यसौ ते परमः स्वभावः ॥ २२॥

तं जातमात्रं कौशल्या प्रसमीक्ष्य भुजद्वयम् ।
ज्ञात्वा सीतापतिं साक्षादब्रवीन्मधुरैः स्तवैः ॥ २३॥

अहो धन्ये दृष्टी पुरुषवर ते रूपममृतं
पिबन्त्यौ स्वानन्दोदधिरसनिमग्नेऽद्य भवतः ।
निमेषोऽसह्यो मे किमिति रचितः कैरवपते
पन्था ज्योत्स्नाया ते नयनकरसम्मर्शनमभूत् ॥ २४॥

अहो अहो धन्यतमं कुलद्वयं अहो अहो धन्यतमे उभे दृशौ ।
अहो अहो धन्यतमं महीतलं यत्रास्ति योगो भवता समं हरे ॥ २५॥

अहो इदं रूपमतीवसुन्दरं न दृष्टपूर्वं धरणीतलस्थैः ।
अनेन लिङ्गेन रमाङ्कितेन श्रीरामचन्द्रोऽसि मतो नरोत्तम ॥ २६॥

यतो निवृत्ताः खलु वैदिकीर्गिरो मनस्तथा यद्विषयानुधावनम् ।
अचिन्त्यशक्तिप्रभवमतर्क्यं तत्त्वं परं ब्रह्म कुलेऽवतीर्य नः ॥ २७॥

कर्ता महन्मङ्गलमीश गोद्विज धर्मश्रुतीनां स्वमुपाश्रितानाम् ।
कुलं तथा साधु सुविश्रुतं रवेः स्वपौरुषेणैव महायशो दधत् ॥ २८॥

एवमेव कदाचिद्वै द्वापरान्ते यदोः कुले ।
वसुदेवाच्च देवक्यां तवांशो वै भविष्यति ॥ २९॥

क्वचित् सुतपसो गेहे पृष्णिगर्भेऽप्यजीजनः ।
तेनैव पृष्णिगर्भेति तव नामानुशुश्रुम ॥ ३०॥

पुरा भूमेः सजीवाया नेताऽधो वारिधेर्बलात् ।
वराहवपुषा देव हिरण्याक्षस्त्वया हतः ॥ ३१॥

एवमेव स्वभक्तस्य प्रतिज्ञां रक्षता त्वया ।
निहन्ता श्रुतिधर्माणां हिरण्यकशिपुर्हतः ॥ ३२॥

प्रलयार्णवमग्नानां वेदानामुद्धृतौ क्षमम् ।
मात्स्यं वपुस्त्वयाऽऽस्थाय हृदयं प्रकटीकृतम् ॥ ३३॥

पुरा पीयूषमथने मन्थदण्डस्त्वया धृतः ।
मन्दराख्यो महाशैलः कौर्मं वपुरुपाश्रितः ॥ ३४॥

पुरा वलिं छलयता महामानिनमीश्वरम् ।
मन्ये वपुर्वामनस्य त्वयैव प्रकटीकृतम् ॥ ३५॥

पुरा लङ्काधिपः कश्चिद्यथेदानीं महाबलः ।
आसीत् स भवता देव रावणाख्यो निराकृतः ॥ ३६॥

सम्प्रत्यपि बलैर्वृद्धो राक्षसेन्द्रो दशाननः ।
त्वयैव विनिहन्तव्यः स्तेनो देवपतिश्रियाम् ॥ ३७॥

पुरा त्वयैव भगवंश्चरता दुश्चरं तपः ।
निराकृताः परशुना सुपुष्टाः क्षत्रियाः प्रभो ॥ ३८॥

अथ वैदिकजीवेषु कृपां सन्तन्वता त्वया ।
बुद्धरूपेण भगवन् पूरणीयो महामखः ॥ ३९॥

जातुचिन्म्लेच्छबहुले जगति त्रिजगत्प्रभो ।
त्वया कल्किस्वरूपेण पालनीयाः श्रुतिद्विजाः ॥ ४०॥

यौ बलकृष्णाविति विश्रुतिं गतौ स्वमाययात्तात्मगुणौ नरोत्तमौ ।
वेदेषु शास्त्रेषु तथा पुराणे षूद्गीयमानौ खलु तौ त्वदंशौ ॥ ४१॥

एवं भवान् पूर्णकलाभिरात्मनः सङ्क्रीडमानोऽभयदो निजानाम् ।
इहावतीर्णोऽसि दिवाकरान्वये स्वरोचिषा रोचितसर्वविश्वः ॥ ४२॥

इदं स्वरूपं निजदर्शनोचित ममानुषं तावकमीश लिङ्गम् ।
आवां प्रपश्येव न चेतरे जना स्त्वया विधेयं भगवंस्तथैव ॥ ४३॥

इयं च ते श्रीः कमलालया रमा वामाङ्गसंस्था कमलानपायिनी ।
अम्भोजहस्ता नयनोत्सवप्रदा धिनोति नो नयनयुगे मृदुस्मितैः ॥ ४४॥

एवं स्तवं विदधतोः कौशल्याधिपयोर्द्विज ।
आययुः सकला देवा ब्रह्माद्याः सेन्द्रशङ्कराः ॥ ४५॥

ते दण्डवत् सपदि निपत्य सम्मुखे सगद्गदाः पुलकलसत्तनूरुहाः ।
हृष्यन्तो दशमुखवेपितान्तराः पथ्याभिः स्तुतिभिरथाभिरेभिरे ॥ ४६ ॥

ब्रह्मादय ऊचुः ।
नमो नमो भुवनभयार्तिहारिणे रिपुच्छिदे द्विजनिगमौघरक्षिणे ।
परात्परामलवपुषे रजस्तमः संस्पृष्टप्रबहलसत्त्वमूर्तये ॥ ४७॥

नमो नमो भवजनुषेऽभवाय च नमो नमो खिलवपुषेऽखिलाय च ।
नमो नमो गुणनिधयेऽगुणाय च नमो नमोऽखिलदृशेऽदृशाय च ॥ ४८॥

नमो नमो निजविभवाप्तमूर्त्तये नमो नमो निजजनचित्तपण्यवे ।
नमो नमो निगमपथातिगामिने नमो नमो विततभवापवर्गद ॥ ४९॥

नमो नमो नः कार्यार्थमवतीर्णाय विष्णवे ।
लक्ष्मीशायाखिलद्वेष्टृसंहराय नमो नमः ॥ ५०॥

नमो नमः पुष्करपुञ्जमालिने नमो नमः पुष्करलोचनाय ते ।
नमो नमः पुष्करवर्यपाणये नमो नमः पुष्करमध्यवाससे ॥ ५१॥

यत्प्रार्थितोऽस्माभिरजस्त्र दुःखितैर्दशास्यकारागृहवासवेपितैः ।
तत्त्वं स्वयाज्ञां सफलां विधातु मिहावतीर्णोऽसि नमो नमस्ते ॥ ५२॥

कस्ते जनो वेत्ति वत प्रवृत्तिं गुणानुषङ्गव्यतिकरवर्जितात्मनः ।
स्वमाययाखिलजनमोहनाकृते रमायिनः स्वर्गभवापवर्गद ॥ ५३॥

कुर्मः किमीश भवदेकपरायणात्मा नो वयं किमपरं समुपाश्रयामः ।
अभ्यर्थयाम उदितेऽनुयुगं विपक्षे गोविप्रवेदपथधर्मविवर्द्धनाय ॥ ५४॥

तयापि ते सख्यमिहाचरिष्यन्त्येते सुराः उभयतटान्तवासिनः ।
इहापि ते नाथ रमैव सङ्गिनी भूयान्महामोदकला विवर्द्धिनी ॥ ५५॥

एषा श्री भवतो नित्या स्वांशैः क्रीडिष्यति त्वया ॥ ५६॥

रासादिलीला भवतो परात्परा विभातु नो हृदये नाथ नित्यम् ।
अशोककुञ्जे भवतो रमेश रमासहस्त्रेण यथा विलासः ॥ ५७॥

इहापि ते देव तथैव भूयात्

साकेतवल्लीवनवल्लरीभिः ।
इमाः प्रभो सुरसरितोऽपरे तटे
वनाश्रयाः सुरवर गोपकन्यकाः ।
रमामयास्तव जनिमानमिच्छवः
ससन्ततस्तव भवितार ईश्वराः ॥ ५८॥

एवं स्तुवत्सु ब्रह्मादिष्वत्र सम्मोदसम्भ्रमाः ।
तुष्टुवुः श्रुतयोऽप्येनं समागत्य त्रिपृष्टतः ॥ ५९॥

इति श्रीमदादिरामायणे ब्रह्मभुशुण्डसंवादे जन्मस्तवो नाम दशमोऽध्यायः ॥ १०॥

५९/२६२

Encoded and proofread by Vishal Pandey

Bhushundi Ramayanam Purvakhanda 001-010
pdf was typeset on February 25, 2025

Please send corrections to *sanskrit@cheerful.com*